

UDC 321;323

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-4\(24\)-146-162](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-4(24)-146-162)

Кащенко Нінель Володимирівна,
аспірантка кафедри управління та адміністрування Комунального вищого навчального закладу “Вінницька академія неперервної освіти”, 21100, м. Вінниця, вул. Грушевського, 13, тел.: +38 (067) 455 11 02, e-mail: ninelvolodumirivna@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9178-205X>

Кащенко Нінель Владимировна,
аспирантка кафедры управления и администрирования коммунального высшего учебного заведения “Винницкая академия непрерывного образования”, 21100, г. Винница, ул. Грушевского, 13, тел.: +38 (067) 455 11 02, e-mail: ninelvolodumirivna@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9178-205X>

Kashchenko Ninel Volodymyrivna,
graduate student of the Department of Management and Administration of the Municipal Higher Educational Institution “Vinnytsia Academy of Continuing Education”, 21100, Vinnytsia, str. Hrushevskoho, 13, tel.: +38 (067) 455 11 02, e-mail: ninelvolodumirivna@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9178-205X>

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ

Анотація. Присвячено проблемам реформування державної політики в контексті Стратегії національної безпеки України. Розглядаються виклики чинної системи державного управління, зокрема і оборонною сферою; акцентовано на необхідності викликів щодо розроблення конкретних планів реалізації прийнятої концепції з можливістю їхнього коригування відповідно до змін соціальної та гуманітарної сфери в Україні; обґрунтовано створення ефективної системи контролю за перебігом реформ із широким залученням громадськості. З'ясована проблема державної політики в секторі національної безпеки України, у зв'язку з російською агресією, які постали в порядку виконання суспільно-політичного життя країни та стали головною ідеєю подальшого розвитку нашої держави. У зв'язку з тим, що за роки незалежності

в Україні не звертали достатньої уваги на проблеми забезпечення потрібного рівня національної безпеки, країна постала перед різними ризиками свого існування. Ефективне державне управління національної безпеки України — це необхідна умова збереження національного суверенітету та територіальної єдності нашої держави.

Доведено, що створена система, яка нині функціонує в державі, фактично має багато проблем та структурних недоліків, зустрічається подвоєння функцій, неузгодженість у прийнятті рішень, відсутність оперативності в аналізі політичної ситуації України. Кардинальна зміна усєї структури, орієнтація її на найкращі європейські стандарти має стати основою реформування національного сектору безпеки й оборони та керівництва ним. Саме цей аспект актуалізує питання підвищення ефективності механізмів державної політики в умовах публічного управління та адміністрування.

Ключові слова: сектор безпеки та оборони, Стратегія національної безпеки України, воєнна політика, національна безпека, цивільний контроль.

МЕХАНИЗМЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ: РИСКИ И ВЫЗОВЫ

Аннотация. Посвящено проблемам реформирования государственной политики в контексте Стратегии национальной безопасности Украины. Рассматриваются вызовы действующей системы государственного управления, в том числе и оборонной сферой; акцентируется внимание на необходимости вызовов по разработке конкретных планов реализации принятой концепции с возможностью их корректировки в соответствии с изменениями социальной и гуманитарной сферы в Украине; обосновано создание эффективной системы контроля за ходом реформ с широким привлечением общественности. Выяснена проблема государственной политики в секторе национальной безопасности Украины, в связи с российской агрессией, которые появились в общественно-политической жизни страны и стали главной идеей дальнейшего развития нашего государства. В связи с тем, что за годы независимости в Украине не обращалось должного внимания на проблемы обеспечения нужного уровня национальной безопасности, страна оказалась перед различными рисками своего существования. Эффективное государственное управление национальной безопасностью Украины — это необходимое условие сохранения национального суверенитета и территориального единства нашего государства.

Доказано, что созданная система, которая сегодня функционирует в государстве, фактически имеет много проблем и структурных недостатков, встречается удвоение функций, несогласованность в принятии решений, отсутствие оперативности в анализе политической ситуации в Украине. Кардинальное изменение всей структуры, ориентация ее на лучшие европейские стандарты должна стать основой реформирования национального

сектора безопасности и обороны и руководства им. Именно этот аспект актуализирует вопрос повышения эффективности механизмов государственной политики в условиях публичного управления и администрирования.

Ключевые слова: сектор безопасности и обороны, Стратегия национальной безопасности Украины, военная политика, национальная безопасность, гражданский контроль.

MECHANISMS OF STATE POLICY IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE: RISKS AND CHALLENGES

Abstract. The article is devoted to the problems of public policy reform in the context of the National Security Strategy of Ukraine. Challenges of the current system of public administration, including the defense sphere, are considered; emphasis is placed on the need for challenges to develop specific plans for the implementation of the adopted concept with the possibility of adjusting them in accordance with changes in the social and humanitarian spheres in Ukraine; the creation of an effective system of control over the course of reforms with broad public involvement is substantiated. The problem of state policy in the sector of national security of Ukraine, in connection with the Russian aggression, which appeared in the order of implementation of the socio-political life of the country and became the main idea of further development of our state. Due to the fact that during the years of independence in Ukraine did not pay enough attention to the problems of ensuring the required level of national security, the country faced various cutters of its existence. Effective state management of national security of Ukraine is a necessary condition for preserving the national sovereignty and territorial unity of Ukraine. It is proved that the created system, which functions in the state today, actually has many problems and structural shortcomings, there is a doubling of functions, inconsistency in decision-making, lack of efficiency in analyzing the political situation in Ukraine. A radical change in the entire structure, its focus on the best European standards should be the basis for reforming and leading the national security and defense sector. It is this aspect that raises the issue of improving the effectiveness of public policy mechanisms in terms of public administration and administration.

Keywords: security and defense sector, National Security Strategies of Ukraine, military policy, national security, civilian control.

Постановка проблеми. Проблема державної політики у секторі безпеки та оборони України, у зв'язку з російською агресією, постали в порядку виконання суспільно-політичного життя країни та стали головною ідеєю

подальшого розвитку нашої держави. У зв'язку з тим, що за роки незалежності керівництво не звертало достатньої уваги на проблеми забезпечення потрібного рівня обороноздатності, країна постала перед загрозою сво-

го існування. Ефективне державне управління оборонною сферою — це необхідна умова збереження національного суверенітету та територіальної єдності України. Створена система, яка нині функціонує в державі, фактично має багато проблем та структурних недоліків, зустрічається подвоєння функцій, неузгодженість у прийнятті рішень, відсутність оперативності в аналізі військово-політичної ситуації. Кардинальна зміна усієї структури, орієнтація її на найкращі європейські стандарти має стати основою реформування національного сектору безпеки й оборони та керівництва ним. Саме цей аспект актуалізує питання підвищення ефективності механізмів державної політики в умовах публічного управління та адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ризики та виклики проблеми безпеки, зокрема і оборони України, постійно перебувають у центрі уваги вітчизняних вчених. Відомі фундаментальні дослідження Ситника, В. Бодрова, А. Семенченко, В. Кузьмука, О. Затинайка, О. Резнікова, Л. Полякова, В. Телелима та ін. Водночас сучасна політична ситуація навколо України потребує постійного аналізу та прийняття нових науково-теоретичних підходів для вирішення проблем безпеки України. Саме це підтверджує актуальність теми статті.

Мета статті — узагальнити основні аспекти механізмів державної політики у сфері публічного управління та висвітлити перспективні шляхи для її модернізації в контексті прийнятої Концепції розвитку безпеки і оборони України.

Беручи до уваги достатньо широке поле досліджуваної проблеми, спробуємо зосередитися саме на державно управлінських аспектах оборонного будівництва, що становить воєнну політику держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 революція гідності (листопад 2013 р. — лютий 2014 р.) проти корумпованої влади, яка, свідомо ігноруючи права, свободи, законні інтереси громадян, під тиском ззовні намагалася перешкодити європейському вибору українського народу, відкрила перед нашою країною можливість для побудови нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи та демократії [1–15; 3].

Докорінні зміни у внутрішньому та зовнішньому безпековому середовищі України зумовлюють необхідність створення якісно нової системи забезпечення національної безпеки України, на що звертає увагу Стратегія національної безпеки України, затверджена означеним Указом Президента України [5].

Стратегія спрямована на реалізацію до 2020 р. визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII [2] і Стратегією сталого розвитку “Україна-2020”, що схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [11].

Стратегія національної безпеки України вказує на актуальні загрози цій безпеці, а саме:

1) неефективність системи забезпечення національної безпеки України;

2) корупцію та неефективну систему державного управління;

3) економічну кризу, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення;

4) загрози енергетичній, інформаційній і екологічній безпеці;

5) загрози безпеці критичної інфраструктури тощо.

Зважаючи на важливість нейтралізації дій цих загроз визначено основні напрями державної політики національної безпеки України, як-то:

1) відновлення територіальної цілісності України;

2) створення ефективного сектору безпеки й оборони;

3) підвищення обороноздатності держави;

4) реформування та розвиток розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органів;

5) реформування системи державного управління, нова якість антикорупційної політики;

6) інтеграція в ЄС;

7) особливе партнерство з НАТО;

8) забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері;

9) забезпечення економічної безпеки;

10) забезпечення енергетичної безпеки;

11) забезпечення інформаційної безпеки;

12) забезпечення безпеки критичної інфраструктури;

13) забезпечення екологічної безпеки.

Водночас аналіз положень Стратегії національної безпеки України

показав, що питання місця та ролі регіонів у забезпеченні системи безпеки держави, по-перше, висвітлені недостатньо, по-друге, потребують вирішення у соціально-економічному напрямі.

Оскільки, як справедливо стверджує О. Резнікова, саме послаблення державних інститутів, спотворення основних механізмів державного управління, які мали забезпечувати верховенство права і неухильне дотримання законодавства, нерозв'язані протягом тривалого часу, гострі проблеми соціально-економічного і гуманітарного регіонального розвитку створили підґрунтя для дестабілізації системи національної безпеки України [15].

Підтримаємо також позицію О. Іляш, що актуальність проблеми підвищення ролі держави в гарантуванні безпеки посилюється тим, що в Україні система соціально-економічної безпеки формується фрагментарно, без достатнього теоретико-методологічного обґрунтування [2].

Як наслідок, в економіці та соціальній сфері накопичуються негативні явища і тенденції, які виявляються у деформаціях соціальної структури, економічній втраті, соціально-культурній деградації та слабкій соціальній захищеності громадян.

Національна безпека України — комплекс законодавчих та організаційних заходів, спрямованих на постійну захищеність життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним

інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондів ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільськогосподарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології та довкілля та в інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [1].

Національні інтереси — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні та духовні цінності народу України як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Сектор безпеки та оборони — це сукупність органів державної влади,

що діють під єдиним началом і відповідають за захист національних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Загрози національній безпеці — наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

На думку Л. Полякова, ефективність воєнної політики залежить від адекватності визначення шляхів і засобів захисту національних інтересів держави у воєнній сфері та повноти їхньої наступної реалізації [4].

Тривала відсутність необхідного рівня визначеності воєнної політики України призвела до неадекватного визначення потрібних сил і засобів збройної боротьби та постійних коливань у реформуванні оборонного сектору. Події 2014–2015 рр. привернули пильну увагу українського суспільства до питань обороноздатності держави. Як виявилось, за всі попередні роки незалежного існування нашої держави сталою тенденцією у цій сфері було лише постійне зниження бойових та оперативних можливостей національного війська. Але це не єдина причина важких втрат, яких зазнала Україна внаслідок зовнішньої агресії та виявів сепаратизму. Багато в чому ці втрати пов'язано з недоліками нормативних засад оборони держави, неготовністю системи підтримання воєнної безпеки до рішучих ефективних дій в умовах жорсткої воєнно-політичної кризи [2].

Воєнна організація держави — сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, ді-

яльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Оборона, згідно зі ст. 1 Закону України “Про оборону України”, — це система визначених заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройного конфлікту [7]. Тобто оборона стосується двох складових військової політики: підготовки до можливого збройного конфлікту і застосування військової сили у збройному конфлікті. Для реалізації державної політики в різних сферах визначаються відповідальні центральні органи виконавчої влади. Їм також надаються додаткові повноваження з координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо реалізації державної політики у відповідній сфері. На думку вчених, “воєнна безпека” та “оборона” мають змістовний перетин у складовій “підготовка держави до можливого збройного конфлікту”. Але це не заважає вбачати основний узагальнений зміст військової політики в забезпеченні військової безпеки та оборони, тобто реалізації всіх зазначених складових. Для проведення в життя відповідної політики призначається головний центральний орган виконавчої влади й допоміжні органи, які разом із підпорядкованими силами та засобами поєднуються в сектор. По суті, кожний сектор є основним інструментом держави для реалізації державної політики у відповідній сфері [12].

Виходячи з викладеного, для реалізації військової політики має ство-

рюватися сектор військової безпеки та оборони, оскільки сутність військової політики — це забезпечення військової безпеки та оборони. Сектор військової безпеки та оборони містить кілька складових, що виокремлюються за функціональною ознакою: до складу сектору мають включатися органи державної влади, а також сили та засоби (сили військової безпеки та оборони: військові формування, правоохоронні органи тощо), діяльність яких безпосередньо спрямовано на забезпечення військової безпеки та оборони шляхом застосування засобів збройного насильства, проведення спеціальних заходів або правового примусу. Тобто включення до сектору військової безпеки та оборони складових здійснюється за двома ознаками: спрямованістю діяльності й характером використовуваних заходів [13].

Головну роль у секторі військової безпеки та оборони відіграватимуть Міністерство оборони (МО) України зі Збройними силами України (ЗСУ), а допоміжну — Міністерство внутрішніх справ (МВС) України з Національною гвардією України та інші державні органи з підпорядкованими їм силами та засобами. Функціональне поєднання кількох органів в одному секторі дає змогу забезпечити концентрацію зусиль, єдине управління та чітко окреслену відповідальність, оперативну сумісність підрозділів, технічну сумісність озброєння, єдині правила підготовки та застосування різнорідних сил і засобів.

Зазначене вимагає переосмислення загальних підходів до підтримання національної безпеки та оборони України. Основним напрямом реалі-

зації органами виконавчої влади державної політики в цій сфері визначено забезпечення готовності сектору безпеки та оборони до відсічі збройній агресії проти України.

Сутність сучасної Концепції розвитку сектору воєнної безпеки та оборони полягає у визначенні шляхів приведення спроможностей, стану готовності й рівня забезпеченості сил безпеки та оборони та рівня ефективності системи управління ними відповідно до тих завдань, які стоять перед ними нині й у перспективі [8].

Основними проблемами на сьогодні є законодавча неврегульованість функціонування сектору безпеки та оборони, відомча відокремленість його суб'єктів, відсутність спільної підготовки сил безпеки та оборони й налагодженої системи їхнього забезпечення та фінансування. Концепція розвитку сектору воєнної безпеки та оборони передбачає об'єднання спроможностей і ресурсів суб'єктів сектору безпеки та оборони в інтересах спільних дій за визначеними сценаріями й ситуаціями в умовах єдиного планування та управління. Основні зусилля стосовно розвитку цього сектору в сучасних умовах пропонується зосередити на відновленні й підтриманні обороноздатності України.

У грудні 2014 р. Верховна Рада України визначила курс України на інтеграцію в європейський економічний і правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі, а також поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства в цій організації [10].

Це докорінним чином змінює загальні підходи до підтримання воєнної безпеки України. Мається на увазі насамперед раціональна воєнна політика України, згідно з якою здійснюються реформування й розвиток сектору безпеки та оборони держави. Основним напрямом діяльності органів виконавчої влади в цій сфері визначено досягнення готовності цього сектору до відсічі зовнішній збройній агресії. При цьому передбачається прискорення імплементації європейських норм та принципів у функціонування ЗСУ, поглиблення взаємосумісності ЗСУ з відповідними силами країн Європейського Союзу й НАТО, реалізація оборонних аспектів Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та затвердженої Президентом України Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" [11].

Виходячи з положень Стратегії національної безпеки України, рішень Президента України та Уряду, ключовими завданнями зміцнення воєнної безпеки держави є комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки до рівня, прийняттого для членства в ЄС і НАТО, та позиціонування України на міжнародному рівні як рівноправного й цінного партнера, а саме:

- розроблення доктринальних засад воєнної політики України, що забезпечують створення ефективного сектору безпеки та оборони й достатньої спроможності національної оборони для відсічі зовнішній збройній агресії;

- створення ЗСУ, які відповідали б стандартам НАТО й були сумісні зі збройними силами країн — членів Альянсу;

- визначення пріоритетів, дотримання яких дасть найбільший ефект у короткостроковій перспективі.

Основний спосіб вирішення наведених завдань — глибоке реформування сил оборони України із залученням адекватного фінансового й матеріального ресурсів і за політичної та економічної підтримки країн-партнерів.

При цьому необхідно відмовитися від екстенсивного шляху реформування (нарощування кількісних параметрів сил оборони) на користь інтенсивного (збільшення бойових та оперативних спроможностей сил оборони через підвищення їхніх якісних параметрів). Отже, загальна чисельність ЗСУ, інших складових сил оборони в умовах мирного часу може залишатися на досягнутому на сьогодні рівні. Це стосується й загальної чисельності традиційних озброєнь (танків, гармат, літаків тощо). Основні зусилля слід зосередити на підвищенні рівня бойової та оперативної підготовки військ (сил) з одночасним радикальним оновленням системи управління ними та якісних характеристик озброєння і військової техніки, зокрема принципово нових зразків, розроблених на основі сучасних технологій [12].

У короткостроковій перспективі основні зусилля мають спрямовуватися на забезпечення комплексних системних змін в організації та функціонуванні сектору безпеки та оборони України, насамперед:

- перегляд доктрин, стратегій і концепцій, а також удосконалення законодавчої бази з питань підтримання воєнної безпеки та оборони;

- розроблення ефективного механізму реагування на кризові ситуації,

вдосконалення системи управління військами (силами) в операціях і бойових діях;

- уточнення ролі й завдань складових сектору безпеки та оборони на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях;

- поетапне вдосконалення організаційних структур сил безпеки та оборони України, оптимізацію чисельності особового складу, кількості озброєння та військової техніки;

- досягнення оперативної сумісності складових сектору безпеки та оборони України, планомірний перехід до стандартів НАТО (STANAG) в організації, озброєнні та підготовці військ (сил), а також у системі оперативного прийняття рішень;

- організацію спільної підготовки сил безпеки та оборони до виконання покладених на них завдань, перегляд підходів до підготовки й навчання особового складу;

- відновлення справності та продовження ресурсу, модернізацію, створення нових систем та уніфікацію зразків озброєння і військової техніки;

- перегляд концепції бюджетного планування й забезпечення ресурсами, радикальне поліпшення забезпечення ведення бойових дій шляхом запровадження сучасних логістичних механізмів.

Стрижневим напрямом подальшого міжнародного співробітництва нашої держави нині є формування ефективної системи зовнішніх гарантій національної безпеки, передусім через партнерство з країнами НАТО [14].

Виходячи з довгострокової мети приєднання до загальноєвропей-

ської системи безпеки, основу якої становить НАТО, Україна поглиблюватиме співробітництво з Північноатлантичним альянсом за напрямками:

- взаємодії в рамках коротко- та довгострокових заходів з підвищення обороноздатності України;
- розвитку сектору безпеки та оборони держави як цілісної системи;
- участі в операціях з підтримання миру та безпеки під проводом НАТО;
- боротьби з тероризмом та ін.

Потрібне стратегічне переосмислення концепції оборони України з урахуванням досвіду подолання кризи 2014–2015 рр., запровадження нових методів керівництва обороною, які ґрунтуються на євроатлантичному досвіді та спираються на єдиний критерій — високу ефективність за прийнятних витрат. До першочергових завдань належить створення дієвої системи управління сектором безпеки та оборони держави, основні суб'єкти якої визначені Концепцією розвитку сектору безпеки та оборони [8].

Метою Концепції розвитку сектору безпеки та оборони є визначення шляхів формування національних безпекових та оборонних спроможностей, що дадуть змогу відновити територіальну цілісність України у межах міжнародного визнаного державного кордону України, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а також забезпечать створення національної системи: реагування на кризові ситуації; за-

побігання зовнішнім і внутрішнім загрозам національній безпеці, їхнього своєчасного виявлення та нейтралізації; гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина; забезпечення кібербезпеки; оперативного спільного реагування на кризові та надзвичайні ситуації.

Реалізація зазначеної мети досягатиметься насамперед шляхом: створення ефективної системи управління сектором безпеки та оборони як цілісною функціональною системою. Правоохоронні органи — це органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій.

Згідно з новими вимогами ця система включає такі суб'єкти: Президент України; Рада національної безпеки та оборони України (РНБО); МО України; ЗСУ; МВС України; Національна гвардія України; Національна поліція України; Державна прикордонна служба України; Державна міграційна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Служба безпеки України; Управління державної охорони України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; Державна спеціальна служба транспорту; координативний орган з питань розвідувальної діяльності при Президенті України та розвідувальні органи України; апарат РНБО; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику; інші складові, що визначені законами України [6].

Рівень забезпечення національної безпеки України залежить насамперед від ефективності функціонування відповідних органів державної влади, чіткого розподілу відповідальності й повноважень у визначених сферах діяльності та налагодженої взаємодії між ними.

Визначаючи принципи, що закладені в основу розвитку сектору безпеки та оборони щодо інтеграції до європейських та євроатлантичних безпекових структур, Україна виходить з того, що розвиток і зміцнення ЄС і НАТО поглиблюють загальноєвропейську та міжнародну безпеку в усіх її вимірах та вимагають проведення відповідних демократичних перетворень національних безпекових інституцій. Для ефективного розвитку цього сектору в сучасних умовах основними завданнями є централізація управління сектором безпеки та оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, підвищення рівня міжвідомчої координації та взаємодії; узгодження концепцій, стратегій і програм реформування та розвитку складових сектору безпеки та оборони, оборонно-промислового комплексу та забезпечення ефективної координації та функціонування державної системи кризового реагування та вдосконалення системи державного прогнозування і стратегічного планування, системи планування застосування військ (сил) і засобів сектору безпеки та оборони на основі принципів і стандартів ЄС і НАТО.

Для досягнення визначеної мети планується реалізувати комплекс за-

вдань, що полягають у: запровадженні керівництва сектором безпеки та оборони на основі прийнятих у державах – членах ЄС і НАТО принципів і стандартів; дотриманні принципів верховенства права, патріотизму, компетентності та департизації у функціонуванні сектору безпеки та оборони, забезпеченні його реформування та розвитку з дотриманням принципів демократичного цивільного контролю; підвищенні рівня координації та взаємодії в секторі безпеки та оборони; впровадженні ефективної уніфікованої системи планування та управління ресурсами з використанням сучасних європейських та євроатлантичних підходів; формуванні системи управління силами безпеки та оборони залежно від типу кризової ситуації та з урахуванням багатогранності ризиків національній безпеці; удосконалення державного управління та керівництва сектором безпеки та оборони, у т. ч. систем забезпечення інформаційної та кібербезпеки, систем захисту інформації та безпеки інформаційних ресурсів; підвищенні рівня індивідуальної фахової підготовки особового складу органів державного та військового управління, його відповідальності за прийняття рішень; реформуванні системи державного управління на особливий період шляхом оптимізації чисельності пунктів управління, адаптації їхніх систем зв'язку й автоматизації, створенні мобільних пунктів управління.

Розвиток системи управління сектором безпеки та оборони спрямовано на забезпечення керівництва ним як цілісною системою, що побу-

дована на принципах: налагодження співробітництва та ефективних стратегічних комунікацій між суб'єктами сектору безпеки та оборони; залучення громадянського суспільства до прийняття найбільш важливих стратегічних рішень із питань забезпечення національної безпеки; чітка регламентація діяльності в секторі безпеки та оборони, що гарантує стабільний розвиток держави; застосування адаптивних стратегій управління, що передбачають залучення незалежних експертних організацій; прозорість та підзвітність суспільству.

Передбачається, що Президент України відповідно до повноважень, визначених Конституцією України, здійснюватиме загальне керівництво сектором безпеки та оборони, організовуватиме взаємодію його складових [7].

Для вдосконалення державного управління сектором безпеки та оборони, своєчасного виявлення загроз національній безпеці України передбачається:

- утворити Об'єднаний оперативний штаб як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил);

- удосконалити Єдину автоматизовану систему управління ЗСУ для роботи в рамках єдиної системи управління сектором безпеки та оборони;

- підвищити рівень стратегічного управління у сфері забезпечення національної безпеки шляхом створення мережі ситуаційних центрів, що взаємодіятимуть між собою та з Головним ситуаційним центром України. Мережа ситуаційних центрів

сектору безпеки та оборони формуватиметься як єдиний організаційно-технічний комплекс, оснащений цільовим апаратно-програмним забезпеченням та унікальним інформаційно-комунікаційним обладнанням, що дасть змогу підвищити якість інформаційно-аналітичного забезпечення та мінімізувати строки для прийняття важливих управлінських рішень.

Одним з основних напрямів правового забезпечення розвитку сектору безпеки та оборони є унормування його діяльності й адаптація базових законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також концептуальних і програмних документів до сучасних реалій та вимог, зокрема:

- розроблення та прийняття нової редакції Закону України “Про основи національної безпеки України”;

- розроблення та прийняття Закону України про планування в секторі безпеки та оборони й інших нормативно-правових актів;

- розроблення та прийняття Закону України про розвідувальну діяльність, внесення змін до законів України “Про Службу безпеки України”, “Про контррозвідувальну діяльність”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про боротьбу з тероризмом”, “Про розвідувальні органи України”;

- розроблення стратегій логістичного забезпечення та протидії в комунікативному середовищі;

- розроблення Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, виходячи з цілей, завдань та пріоритетів державної політики у сфері національної безпеки і обо-

рони, воєнно-економічного, соціально-економічного та науково-технічного розвитку держави;

- законодавче визначення механізму узгодження висвітлення інформації з питань національної безпеки і оборони держави в засобах масової інформації;

- розроблення й упровадження нормативно-правових актів щодо відродження стратегічної ролі оборонно-промислового комплексу, забезпечення його реформування, сталого та ефективного розвитку.

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері безпеки та оборони сприятиме формуванню та реалізації оновленої безпечної та оборонної політики в мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці України, і в особливий період готовності складових сектору безпеки та оборони, економіки та суспільства до відбиття збройної агресії проти України.

Відповідно до ст. 3 Закону України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 р. об’єктами національної безпеки є: людина і громадянин — їхні конституційні права і свободи; суспільство — його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава — її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність [7].

Основними принципами забезпечення національної безпеки є:

- пріоритет прав і свобод людини і громадянина;
- верховенство права;

- пріоритет договірних (мирних) засобів у розв’язанні конфліктів;

- своєчасність й адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;

- чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

- демократичний цивільний контроль над воєнною організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки;

- використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки.

Пріоритетами національних інтересів України є:

- гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина;

- розвиток громадянського суспільства, його демократичних інститутів;

- захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України;

- зміцнення політичної і соціальної стабільності в суспільстві;

- забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України;

- створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення;

- збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку;

- забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження довкілля та раціональне використання природних ресурсів;

- розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення;

- інтеграція України у європейський політичний, економічний, правовий простір;

- розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України.

Національна безпека України забезпечується шляхом проведення вираженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах. Вибір конкретних засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України зумовлюється необхідністю своєчасного вжиття заходів, адекватних характеру і масштабам загроз національним інтересам.

Цивільний контроль над збройними силами — один із ключових принципів забезпечення національної безпеки демократичної країни, основний напрям державної політики у сфері державної безпеки, який передбачає беззастережну підлеглість збройних сил та інших військо-

вих формувань демократично обраній політичній владі [1].

На противагу цій доктрині, повний контроль з боку військового керівництва держави над цивільними інститутами країни — це військова диктатура. Відсутність повноцінного контролю над воєнною організацією в державі призводить до існування, так званої “держави всередині держави”.

Висновки. Реалізація передбачених Концепцією розвитку сектором безпеки та оборони засад дасть можливість створити боєздатні, багатофункціональні, мобільні, підготовлені на належному рівні, всебічно забезпечені, професійні сили безпеки та оборони, які за своїми спроможностями будуть здатні ефективно виконувати завдання за призначенням.

Концепція сприятиме формуванню сектору безпеки та оборони як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру, розвиток якого здійснюється на основі уніфікованої системи планування в рамках досягнення спільних спроможностей, здатних адекватно і гнучко реагувати на комплексний характер актуальних загроз національній безпеці України, з урахуванням наявності одночасної дії факторів небезпеки, різних за змістом і сферою впливу. Водночас, як показує досвід, практично в усіх сферах на сьогодні розроблено концептуальні документи, що містять у собі достатньо обґрунтовані напрями реформування.

Небезпека полягає в тому, що на стадії реалізації існує безліч загроз, що здатні перетворити реформуван-

ня на косметичний ремонт. Тому головним завданням органів влади є створення системи контролю перебігу реформування сектору безпеки та оборони із залученням до цієї справи представників різних політичних сил та громадськості.

Отже, публічне управління та адміністрування у сфері національної безпеки, як системи державно-управлінської діяльності в контексті реформування, є дуже важливим гарантом безпеки та оборони громадян та ключовим фактором розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику. Київ, 2009. С. 84.
2. Ляш О. І. Засади державного регулювання у сфері соціально-економічної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.03. Львів. комерц. акад. центр. спілка спожив. тов. України. Львів, 2013. 40 с.
3. Полторак С. Головне завдання — підвищення обороноздатності держави // НІО. 2015. № 2. С. 3–6.
4. Поляков Л. Воєнна політика України: Конструктивна невизначеність // Центр Разумкова. Нац. безпека і оборона. 2004. № 8. С. 13.
5. Помаза-Пономаренко А. Л. Стратегія як засіб стабільного розвитку України [Електронний ресурс] // International Scientific Journal, 2015. № 7. Режим доступу : <http://www.inter-nauka.com/uploads/public/14483663697323.pdf>
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості: Закон України від 23.12.2014 № 35-VIII. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/35-19>
7. Про внесення змін до Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України” щодо вдосконалення координації і контролю у сфері національної безпеки і оборони : Закон України від 25.12.2014 № 43-VIII. Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43-19>
8. Про затвердження Концепції розвитку СБО України: Указ Президента України від 14.03.2016 № 92. Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
9. Про оборону України : Закон України від 6.12.1991 № 1932-XII, зі змін. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
10. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. Режим доступу : <http://www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>
11. Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020” : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
12. Про чисельність Збройних Сил України : Закон України від 05.03.2015 № 235-VIII. Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/235-19>
13. Руснак С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектору безпеки і оборони // НІО. 2015. № 2. С. 9–14.
14. Стратегія національної безпеки України. Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/strategiya_2015.pdf

15. Тимошенко Р., Лобко М. Оборонне планування: загальна логіка, структура та взаємозв'язок документів // НІО. 2015. № 2. С. 15–19.

REFERENCES

1. *Horlach, M. I., Kremen, V. H.* (2009). *Politohiia: nauka pro polityku* [Political Science: science of politics]. Kyiv [in Ukrainian].
2. *Iliash, O. I.* (2013). *Zasady derzhavnoho rehuliuвання u sferi sotsialno-ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Principles of state regulation in the field of socio-economic security of Ukraine]. Extended abstract of Doctor's thesis. Lviv: Lviv. komerts. akad. tsentr. spilka spozhyv. tov. [in Ukrainian].
3. *Poltorak, S.* (2015). *Holovne zavdannya – pidvyshchennia oboronozdatnosti derzhavy* [The main task is to increase the defense capabilities of the state]. *Nauka i oborona – Science and defense*, 2, 3-6 [in Ukrainian].
4. *Poliakov, L.* (2004). *Voienna polityka Ukrainy: Konstruktyvna nevyznachenist? [Military policy of Ukraine: Constructive uncertainty?]. Natsionalna bezpeka i oborona – National security and defense*, 8(56), 7-13 [in Ukrainian].
5. *Pomaza-Ponomarenko, A. L.* (2015). *Stratehiia yak zasib stabilnoho rozvytku Ukrainy* [Strategy as a means of stable development of Ukraine]. *International Scientific Journal*, 7. Retrieved from <http://www.inter-nauka.com/uploads/public/14483663697323.pdf> [in Ukrainian].
6. *Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo vidmovy Ukrainy vid zdiisnennia polityky pozablokovosti”* : vid 23 hrudnia 2014, № 35-VIII [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning Ukraine’s Refusal to Implement a Non-Bloc Policy” from December 23 2014, № 35-VIII]. [zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/35-19](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/35-19) [in Ukrainian].
7. *Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro Radu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy” shchodo vdoskonalennia koordynatsii i kontroliu u sferi natsionalnoi bezpeky i oborony”* : vid 25 hrudnia 2014, № 43-VIII [Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine “On the National Security and Defense Council of Ukraine” on Improving Coordination and Control in the Sphere of National Security and Defense” from December 25 2014, № 43-VIII]. [zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43-19](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43-19) [in Ukrainian].
8. *Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku SBO Ukrainy”* : vid 14 bereznia 2016, № 92/2016 [Decree of the President of Ukraine “On approval of the Concept of Development of the Security Service of Ukraine” from March 14 2016, № 92/2016]. [www.president.gov.ua. Retrieved from http://www.president.gov.ua/documents/18688.html](http://www.president.gov.ua/documents/18688.html) [in Ukrainian].
9. *Zakon Ukrainy “Pro oboronu Ukrainy”*: vid 6 hrudnia 1991, № 1932-XII [Law of Ukraine “On the Defense of Ukraine” from December 6 1991, № 1932-XII]. [zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12) [in Ukrainian].
10. *Zakon Ukrainy “Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy chlenamy, z inshoi storony”* : vid 16 veresnia 2014, № 1678-VII [Law of Ukraine “On ratification of the Association Agreement between Ukraine, on

- the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand” from September 16 2014, № 1678-VII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> [in Ukrainian].
11. Ukaz Prezidenta Ukrainy “Pro Stratehiiu staloho rozvytku “Ukraina-2020”: vid 12 sichnia 2015, № 5/2015 [Decree of the President of Ukraine “On the Strategy of Sustainable Development “Ukraine-2020” from January 12 2015, № 5/2015]. www.president.gov.ua. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> [in Ukrainian].
 12. Zakon Ukrainy “Pro chyselnist Zbroinykh Syl Ukrainy” : vid 5 bereznia 2015, № 235-VIII [Law of Ukraine “On the number of the Armed Forces of Ukraine” from March 5 2015, № 235-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/235-19> [in Ukrainian].
 13. *Rusnak, S.* (2015). Voienna bezpeka Ukrainy u svitli reformuvannia sektora bezpeky i oborony [Military security of Ukraine in the light of security and defense sector reform]. *Nauka i oborona – Science and defense*, 2, 9-14 [in Ukrainian].
 14. Stratehiiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [National Security Strategy of Ukraine]. www.niss.gov.ua. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/strategiya_2015.pdf [in Ukrainian].
 15. *Tymoshenko, R., Lobko, M.* (2015). Oboronne planuvannia: zahalna lohika, struktura ta vzaiemozviazok dokumentiv [Defense planning: general logic, structure and relationship of documents]. *Nauka i oborona – Science and defense*, 2, 15-19 [in Ukrainian].